

bejder. I så fald skal jordarbejdet indstilles, og i henhold til paragraffens stk. 2 skal den private grundejers tab ved ikke at kunne fortsætte den hidtidige brug af ejendommen erstattes, men derimod ikke hans eventuelle tabte arbejdsfortjeneste eller formodede tab ved afbrudte planlagte udnyttelser, se *Johan Garde: Fast ejendoms regulering*, 3. udgave, s. 422.

3. På *sundhedsområdet* er forholdene anderledes. Her findes i vidt omfang eksempler på, at nye regler anvendes på bestående brug af fast ejendom, selvom dette resulterer i, at en hidtil lovlig anvendelse helt må ophøre.

Som eksempler kan nævnes: Ved lov nr. 186 af 14. december 1887 om foranstaltninger mod den såkaldte svinedifteritis blev indenrigsministeren bemyndiget til at forbyde svinehold på lossepladser. Loven gav hjemmel til erstatning for det derved forårsagede direkte tab for private. I to domme — UfR 1890.921, UfR 1891.755 og UfR 1893.753 — blev det fastslået, at da indenrigsministeren havde forbudt svinehold på lossepladser i København og Københavns nærhed, kunne der kun ydes erstatning for tab som følge af, at bestående kontraktsforpligtelser blev afbrudt, derimod ikke ved værdiforringelsen af ejendommene. Ved et tillæg til en sundhedsvedtægt blev en grundejer hindret i at have latrinoplæg på Utterslev Mark. I en dom i UfR 1884.1129 blev det fastslået, at det måtte han finde sig i uden at få erstatning. I sundhedsvedtægterne blev det i slutningen af forrige århundrede og begyndelsen af dette århundreligt at fastlægge, at slagtning kun måtte ske i offentlige slagtehus. Bestemmelser herom, der jo medførte, at privatindrettede slagtehus blev uanvendelige til deres hidtidige brug, kunne træffes, uden at der i den anledning betales erstatning, jfr. UfR 1895.842 og UfR 1937.327 H.

Virksomhederne må ligeledes underkaste sig konkrete påbud, selv når de har den virkning, at den hidtidige brug forhindres, se således UfR 1908.314 H, hvorefter et pålæg til et kalkværk vedrørende røgplagen måtte efterkommes, uanset at dets efterkommelse medførte, at værkets fortsatte drift ville blive uøkonomisk.

Det er dog langt fra altid, at nye regler på

sundhedsområdet tillempe fuldtud på allerede igangværende brug. Den hidtil mest indgribende af sundhedslovene, lov angående visse for sundheden skadelige næringsveje af 10. marts 1852, der forbød en lang række næringsbrug i det indre København, undtog således personer, som allerede ved lovens ikrafttræden havde erhvervet berettigelse til at udøve et i drift værende næringsbrug inden for området. Samme princip gælder nu i henhold til sundhedsvedtægten for Københavns kommune af 4. november 1918 med senere tillæg, § 23. Af den københavnske sundhedsvedtægts § 24 og normalsundhedsvedtægts § 30, stk. 1, fremgår endvidere, at lukning af en virksomhed anses for det yderste middel, der kun anvendes, hvis afhjælpning ikke er tilstrækkelig. Lukning synes i det hele kun at have været anvendt i temmelig beskedent omfang, se hygiejnekommisionens betænkning nr. 590/70 s. 28 og *Jens Jersild: Kommenteret udgave af den københavnske sundhedsvedtægt* s. 48.

4. Undtagelsesvis forekommer også på *andre områder* tilfælde, hvor nye regler medfører fuldstændigt ophør af en tidligere lovlig anvendelse, uden at der i den anledning betales erstatning. Det er dog karakteristisk, at det indgreb, der følger hermed, er af relativt begrænset karakter.

Et eksempel, der klart viser, at man har lagt vægt på indgrebets kvalitet, findes i byggelovens § 36, hvorefter bygningsmyndighederne kan forlange gårdrydning, når denne kun består i en omlægning af gårdspladser, fjernelse eller flytning af hegn, plankeværk og skure og lignende småbygninger. Forlanges der derimod en mere omfattende gårdrydning, skal der betales erstatning, se *Bendt Andersen i Fast ejendoms regulering*, 3. udgave, s. 280-81.

Et andet eksempel, hvor lovgivningsmagten med åbne øjne har givet hjemmel til helt at standse en lovlig brug, selvom denne ikke er farlig, uden at yde erstatning, findes i naturfredningslovens § 57, stk. 4, hvorefter fredningsnævnet kan forbyde reklamer og propagandaskilte, der er lovlige efter stk. 2 a og b, når de virker dominerende i landskabet eller er synlige over store afstande. Det har rimeligvis spillet en rolle, at den brug, der standses, er af begrænset art, se